

REMIGIO CANTAGALLINA

EEN FLORENTIJS KUNSTENAAR IN BRUSSEL (1612-1613)

MARC MEGANCK

HISTORICUS, ATTACHÉ BIJ DE KONINKLIJKE MUSEA VOOR KUNST EN GESCHIEDENIS,
OPDRACHTHOUDER BIJ DE DIRECTIE MONUMENTEN EN LANDSCHAPPEN

Panoramisch gezicht op Brussel vanaf Sint-Gillis met centraal de Hallepoort (© KMSKB, Brussel / foto: J. Geleyns - Ro scan).

De iconografie van een stad bevat soms werken die opvallen door hun originaliteit en grote documentaire waarde. Dat geldt voor de tekeningen van Remigio Cantagallina. Gelijktijdig met de publicatie van een monografie gewijd aan de Florentijnse kunstenaar onder leiding van Pierre Loze en Dominique Vautier (Association du Patrimoine artistique) en met de steun van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, vinden in de lente en zomer van 2017 (12/05/2017 tot 27/08/2017) ook enkele tentoonstellingen plaats. Een aantal tekeningen uit Cantagallina's reisschetsboek

werden uitvergroot en zijn te bezichtigen in de ondergrondse overblijfselen van het Coudenbergpaleis en in de Hallepoort (Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis). Ze behoren tot de collectie van de Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België, die voor deze gelegenheid uitzonderlijk een selectie originele tekeningen tentoonstellen. De Directie Monumenten en Landschappen geeft daarnaast een wandelgids en -folder uit die iedereen uitnodigen om het vroege 17de-eeuwse Brussel te ontdekken... in de voetsporen van Cantagallina.

OPLEIDING

Geboren uit de lage Toscaanse adel volgt Remigio Cantagallina (Borgo San Sepolcro 1575 – Florence 1656) les aan de academie van Firenze. Hij begint zijn carrière als schilder en etser, en wordt beïnvloed door Vlaamse kunstenaars die in Italië werken, zoals Paul Bril. Zijn eerste creaties zijn landschapsgravures uit 1603 in een stijl die hem een navolger maakt van Antonio Tempesta. Tijdens zijn opleiding wijdt Giulio Parigi –belangrijk figuur uit de Florentijnse School, verbonden aan het Toscaanse

hof- hem in in de wereld van scène- en decorontwerp voor het theater. Hij vraagt hem ook de platen te maken voor een album ter herdenking van de in 1608 georganiseerde feesten ter ere van het huwelijk van Cosimo II de Medici met Maria Magdalena van Oostenrijk, achternicht van Keizer Karel V.

OP REIS IN DE NEDERLANDEN

In 1612-1613 doorkruist hij de Zuidelijke Nederlanden, meer dan waarschijnlijk op uitnodiging van hertog Alexander de Bournonville die hem ontvangt in Brussel in zijn hof aan de Wolstraat. Cantagallina volgt zijn mecenas op verplaatsing naar zijn diverse landgoederen en tekent deze ook, met name het kasteel van Temse aan de Schelde en het dorp Hénin-Liétard in Artesië. Daarnaast bezoekt hij ook Spa, Luik, Chaudfontaine, Maastricht, Sint-Truiden, Doornik... Tijdens de reis ontmoet hij Jan Brueghel de Oude en ontwikkelt hij zijn eigen tekenstijl "naer het leven". Eens terug in Toscane en verbonden aan het hof van de Medici als meestertekenaar laat hij zich opmerken door zijn weidse stadsgedichten.

DE PANORAMA'S

Om vanuit het zuiden een panorama van Brussel te kunnen tekenen stelt hij zich op in Obbrussel (Sint-Gillis), meer bepaald langs de huidige Fortstraat en Overwinningstraat. Herkenningspunten tekenen zich af aan de horizon: poorten van de stad-somwalling, klokkentorens, belforten, adellijke hoven... In de buurt van de Schaarbeeksepoort (Koningsstraat - Kruidtuinlaan) maakt hij twee panoramische gezichten richting stadscentrum. De collegiale Sint-Michiels en Sint-Goedelekerk (kathedraal sinds 1961), het huis van Jan Grouwels, de provoost van de hertog van Alva (verdwenen, Voorlopig

Bewindstraat) en een deel van de eerste omwalling (Treurenberg) spelen een hoofdrol in deze werken.

DE VESTINGEN

Hij toont interesse voor de versterkingen van de tweede omwalling (14de eeuw), die hij zowel van binnen als van buiten de stad observeert. Vooral de poorten krijgen zijn aandacht en zo zijn de oudst gekende afbeeldingen van deze monumenten soms van zijn hand. Hij tekent de Hallepoort verschillende keren vanaf Sint-Gillis of de Marollen en geeft ook de Schaarbeeksepoort (afgebroken eind 18de eeuw) en diens aanpalende verdedigingswerken duidelijk weer. Wanneer hij de Oeverpoort afbeeldt, zijn enige tekening van de benedenstad, vereeuwigd hij de schaatser op het bevroren kanaal.

DE ZICHTEN INTRA MUROS

Cantagallina is een van de eerste kunstenaars die verschillende wijken binnen de stadsmuren afbeeldt en daarbij zowel de architectuur als de topografie met oog voor detail weergeeft.

Zo tekent hij meer bepaald de Wolstraat met het hof van Bournonville waar hij logeerde (huidige hof van Merode, op de hoek van het Poelaertplein en de Wolstraat). Daarnaast geeft hij onder

meer ook de Zavelkerk weer, de gotische kapel van het Coudenbergpaleis, het hof van Hoogstraten, de Terarkenwijk en de tuin van de kruisboogschutters, en levert zodoende een van de rijkste iconografische bronnen voor de studie van de vroeg 17de-eeuwse stad.

Vertaald uit het Frans

Remigio Cantagallina. Een Florentijns kunstenaar in Brussel, Directie Monumenten en Landschappen, wandelgids, 64 pagina's, gratis (ook beschikbaar in het Frans en Engels).

In de voetsporen van Remigio Cantagallina, Directie Monumenten en Landschappen (coll. "De weergangen"), folder, gratis (ook beschikbaar in het Frans, Italiaans en Engels).

LOZE, P. en VAUTIER, D. [red.], *Remigio Cantagallina. Le voyage d'un artiste florentin dans les Pays-Bas méridionaux. Il viaggio nelle Fiandre*, uitgeverij Snoeck, Gent, 2017. 256 pagina's. Richtprijs: 40 euro.

